

Sygn. akt V KK 696/21

POSTANOWIENIE

Dnia 24 lutego 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Dariusz Świecki

w sprawie **N. G.**

podejrzanej z art. 190a § 1 k.k.

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na posiedzeniu w trybie art. 535 § 5 k.p.k.

w dniu 24 lutego 2022 r.,

kasacji wniesionej przez obrońcę podejrzanej

od postanowienia Sądu Okręgowego w W.

z dnia 24 sierpnia 2021 r., sygn. akt IV Kz (...),

utrzymującego w mocy postanowienie Sądu Rejonowego w W.

z dnia 23 czerwca 2021 r., sygn. akt II K (...),

postanowił:

uchylić zaskarżone postanowienie i utrzymane nim w mocy postanowienie Sądu Rejonowego w W. i przekazać sprawę temu ostatniemu Sądowi do ponownego rozpoznania w postępowaniu pierwszoinstancyjnym.

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy w W., postanowieniem z dnia 23 czerwca 2021 r., sygn. akt II K (...), na podstawie art. 93g § 1 k.k. w zw. z art. 17 § 1 pkt 2 k.p.k. umorzył postępowanie karne wobec N. G. i zastosował wobec podejrzanej środek zabezpieczający w postaci umieszczenia w zamkniętym zakładzie psychiatrycznym, zaś kosztami sądowymi obciążył Skarb Państwa.

Zażalenie na to postanowienie wniósł obrońca podejrzanej, podnosząc w nim zarzuty:

I. obrazy przepisów prawa materialnego, a to: a) art. 93b § 1 k.k. i art. 93c pkt 1 k.k. wobec przyjęcia, że względem oskarżonej zachodzą warunki do orzeczenia środka zabezpieczającego, b) art. 93g § 1 k.k. poprzez przyjęcie, że prawdopodobieństwo popełnienia przez podejrzaną czynu o znacznej społecznej szkodliwości jest wysokie;

II. obrazy przepisów postępowania, a mianowicie: a) art. 6 k.p.k. sprowadzającej się do ograniczenia prawa do obrony podejrzaney wobec oddalenia wniosków dowodowych, b) art. 7 k.p.k. wobec nieprzeprowadzenia postępowania dowodowego na rozprawie i określonych dowodów, c) art. 17 § 1 pkt 2 k.p.k. wobec umorzenia postępowania karnego i zastosowania względem podejrzaney środka zabezpieczającego, d) art. 167 k.p.k. poprzez oddalenie wniosku dowodowego i e) dokonanie dowolnej, a nie swobodnej oceny określonych dowodów;

III. błędu w ustaleniach faktycznych, a polegającego na przyjęciu: a) że leczenie podejrzaney może odbywać się jedynie w warunkach zakładu zamkniętego, b) że zachodzi duże prawdopodobieństwo popełnienia przez podejrzaną zarzucanego jej czynu oraz c) że prawdopodobieństwo popełnienia przez podejrzaną czynu o znacznej społecznej szkodliwości jest wysokie.

Po rozpoznaniu tego zażalenia, Sąd Okręgowy w W., postanowieniem z dnia 24 sierpnia 2021 r., sygn. akt IV Kz (...), utrzymał w mocy zaskarżone postanowienie.

Z kasacją od tegoż postanowienia wystąpił obrońca podejrzaney, zaskarżając je w całości. Obrońca podniósł zarzuty:

1. zaistnienia bezwzględnej podstawy odwoławczej, a wskazanej w art. 439 § 1 pkt 11 k.p.k. poprzez rozpoznanie sprawy przez Sąd Rejonowy w W. pod nieobecność podejrzaney, w sytuacji, kiedy na mocy art. 339 § 5 k.p.k. i art. 354 pkt 2 k.p.k., jej udział w posiedzeniu był obowiązkowy - a której to podstawy Sąd Okręgowy nie wziął pod uwagę w czasie kontroli odwoławczej, pomimo treści przepisu 433 § 1 k.p.k.;

2. rażącego naruszenia prawa procesowego, mającego istotny wpływ na treść zaskarżonego postanowienia, a mianowicie:

a) art. 433 § 1 i 2 w zw. z art. 457 § 3 k.p.k. oraz art. 447 § 1-3 k.p.k. w zw. z art. 410 k.p.k., polegającego na uchybieniu prawidłowej kontroli odwoławczej

poprzez nierozważenie wniosków oraz zarzutów odwoławczych w postaci:

- obrazy przepisów postępowania, która mogła mieć wpływ na treść orzeczenia, a mianowicie:

- art. 6 k.p.k. wobec ograniczenia prawa do obrony poprzez oddalenie wniosków dowodowych w postaci:

- przesłuchania prowadzącego leczenie podejrzanej lekarza B. M.,

- dowodu z dokumentów leczenia podejrzanej po zakończonej obserwacji szpitalnej w niniejszej sprawie,

- co skutkowało niezasadnym przyjęciem, także za opinią biegłych sądowych, jakoby istniały przesłanki do zastosowania leczenia w zamkniętym zakładzie psychiatrycznym, wobec stwierdzenia przez biegłych o istnieniu bardzo niskiego prawdopodobieństwa podjęcia przez podejrzaną terapii ambulatoryjnej,

- art. 7 k.p.k. wobec nieprzeprowadzenia (po złożeniu przez oskarżyciela publicznego aktu oskarżenia), postępowania dowodowego na rozprawie i zaniechania przeprowadzenia dowodów w postaci przesłuchania pokrzywdzonego oraz wnioskowanych świadków (tak przez oskarżyciela publicznego, jak i obrońcę), co narusza zasadę bezpośredniości i co skutkowało brakiem możliwości oceny czy zachowanie podejrzanej wyczerpało znamiona czynu zabronionego, a tym samym, czy istnieje w ogóle przesłanka do zastosowania jakiegokolwiek środka zabezpieczającego,

- art. 17 § 1 pkt 2 k.p.k. wobec umorzenia postępowania karnego i zastosowania wobec podejrzanej środka zabezpieczającego pomimo braku materiału dowodowego oraz istnienia uzasadnionych wątpliwości w przedmiocie wyczerpania znamion czynu zabronionego, co winno skutkować uniewinnieniem.

- art. 167 k.p.k. poprzez oddalenie, na podstawie art. 170 § 1 pkt 5 k.p.k., wniosków o: przesłuchanie dr B. M. i przeprowadzenie dowodu z dokumentacji z leczenia, albowiem wnioski zmierzają do przedłużenia postępowania, podczas gdy zgodnie z treścią art. 170 § 1 pkt 5 k.p.k. konieczne jest ustalenie, iż dowód zmierza „w sposób oczywisty” do przedłużenia postępowania, co w zestawieniu z postępowaniem toczącym się przez okres ponad 2 lat oraz doniosłością znaczenia ustaleń w zakresie wdrożenia (wbrew opinii biegłych) leczenia przez oskarżoną - nie może stanowić podstawy do oddalenia zgłaszanych wniosków;

- dokonania dowolnej a nie swobodnej oceny zeznań świadka i odmówienie wiary zeznaniom R. G. z uwagi na fakt, iż - jak wskazywali biegli w toku posiedzenia - podejrzana jest osobą inteligentną i ma tendencje do artykułowania tego, co w jej otoczeniu jest pożądanе, nawet jeśli nieprawdziwe;

- błędu w ustaleniach faktycznych przyjętego za podstawę zaskarżonego orzeczenia, mogącego mieć wpływ na jego treść, a polegającego na przyjęciu, iż leczenie podejrzanej może odbywać się jedynie w warunkach zakładu zamkniętego z uwagi na możliwość kontroli nad tym, w jakich działaniach podejrzana uczestniczy i czy przyjmuje leki, ze szczególnym uwzględnieniem regularności przyjmowania.

W konkluzji skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia oraz utrzymanego nim w mocy postanowienia Sądu pierwszej instancji i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania w postępowaniu pierwszoinstancyjnym. W przypadku niepodzielenia stanowiska o zaistnieniu bezwzględnej przyczyny odwoławczej, wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy Sądowi odwoławczemu do ponownego rozpoznania.

W odpowiedzi na kasację, prokurator wniósł o jej oddalenie jako oczywiście bezzasadnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacja okazała się oczywiście zasadna, co umożliwiało jej uwzględnienie na posiedzeniu w trybie art. 535 § 5 k.p.k. Słusznie podnosi bowiem obrońca, że w sprawie wystąpiła bezwzględna przyczyna odwoławcza wskazana w art. 439 § 1 pkt 11 k.p.k.

Na wstępie, poza zarzutami kasacji, należy z urzędu zauważyć, że tryb rozpoznania sprawy wiąże się ze stanowiskiem prokuratora, który w piśmie 15 czerwca 2021 r. złożył wniosek o skierowanie sprawy na posiedzenie na podstawie art. 354 k.p.k., choć wszczęcie postępowania sądowego nastąpiło w związku z wniesieniem aktu oskarżenia. Przyjęcie zmiany trybu rozpoznania sprawy może zostać uznane za dopuszczalne tylko w wypadku stwierdzenia w drodze wnioskowania *a maiori ad minus* z art. 14 § 2 k.p.k., że skoro prokurator może skutecznie cofnąć akt oskarżenia w warunkach określonych w tym przepisie, to tym bardziej może go zmodyfikować także poprzez przekształcenie formy skargi zasadniczej.

Stosownie zatem do art. 354 pkt 2 k.p.k. w wypadku wniosku prokuratora o umorzenie postępowania z powodu niepoczytalności sprawcy i o zastosowanie środków zabezpieczających wniosek kieruje się na rozprawę, chyba że w świetle materiałów postępowania przygotowawczego popełnienie czynu zabronionego przez podejrzanego i jego niepoczytalność w chwili czynu nie budzą wątpliwości, a prezes sądu uzna za celowe rozpoznanie sprawy na posiedzeniu z udziałem prokuratora, obrońcy i podejrzanego; podejrzany nie bierze udziału w posiedzeniu, jeżeli z opinii biegłych wynika, że byłoby to niewskazane, chyba że sąd uzna jego udział za konieczny; pokrzywdzony ma prawo wziąć udział w posiedzeniu.

Tym samym rozpoznanie wniosku prokuratora o umorzenie postępowania z powodu niepoczytalności i zastosowanie środków zabezpieczających wobec N. G. mogło nastąpić zarówno na rozprawie (co jest kodeksową zasadą), jak i na posiedzeniu. W sprawie niniejszej zastosowanie znalazł drugi z tych trybów postępowania, stąd relewantne okazały się wymagania procesowe związane z rozpoznaniem wniosku na posiedzeniu. Z przytoczonego wcześniej przepisu wynika, że podstawowym wymogiem w tym zakresie było zatem uznanie przez prezesa sądu celowości rozpoznania sprawy na posiedzeniu. W sprawie tej wskazany wymóg został dopełniony. Kolejny wymóg związany był z udziałem w posiedzeniu prokuratora, obrońcy i podejrzanego. Z omawianego przepisu wynika, że - co do zasady - w posiedzeniu biorą udział: prokurator, obrońca i podejrzany. Podejrzany nie bierze udziału w posiedzeniu tylko wówczas, jeżeli z opinii biegłych wynika, że byłoby to niewskazane (choć i w takim wypadku sąd może uznać jego udział w tej czynności za konieczny).

W rozważanej sprawie ta ostatnia możliwość jednak nie zachodzi, gdyż w opinii sądowo-psychiatrycznej biegli wyraźnie stwierdzili, że N. G. jest zdolna do udziału w toczącym się postępowaniu karnym i stawania przed sądem; jednak nie jest zdolna do korzystania z prawa do obrony w sposób samodzielny i rozsądny; wymaga pomocy prawnej (k. 631). Stwierdzenie, że opiniowana jest zdolna do udziału w toczącym się postępowaniu i stawania przed sądem w oczywisty sposób wyklucza możliwość przyjęcia, iż według biegłych udział podejrzaney w posiedzeniu byłby niewskazany. Stwierdzenie zaś biegłych, że podejrzana nie jest zdolna do korzystania z prawa do obrony w sposób samodzielny oraz rozsądny i wymaga

pomocy prawnej powyższemu nie przeczy, prowadzi jedynie do wniosku, że zachodzi wypadek obrony obligatoryjnej, co nie oznacza oczywiście, że biegli przyjęli, iż jej udział jest niewskazany, jako że powyższe okoliczności nie wyłączają zasadności osobistego udziału podejrzanej w posiedzeniu.

Wykluczenie możliwości przyjęcia, że według biegłych udział podejrzanej w posiedzeniu byłby niewskazany, w zestawieniu z treścią art. 354 pkt 2 k.p.k., przesądza, iż udział podejrzanej w posiedzeniu był obowiązkowy. Kategoryczny zapis „rozpoznanie sprawy na posiedzeniu z udziałem prokuratora, obrońcy i podejrzanego” wyklucza możliwość rozpoznania sprawy w tym trybie pod nieobecność któregośkolwiek z wymienionych podmiotów. Takie stanowisko utrwalone jest już w orzecznictwie Sądu Najwyższego (zob. np. postanowienia SN: z dnia 5 października 2005 r., II KK 139/05; z dnia 25 października 2018 r., III KK 469/17; z dnia 27 lutego 2019 r., III KK 772/18 czy z dnia 3 czerwca 2020 r., IV KK 501/19).

W rozpatrywanej sprawie treść protokołu posiedzenia Sądu Rejonowego z dnia 23 czerwca 2021 r. (w protokole omyłkowo podano datę 29 czerwca 2021 r.) wskazuje, że czynność ta przeprowadzona została pod nieobecność podejrzanej, co w zestawieniu z art. 439 § 1 pkt 11 k.p.k. pozwala na stwierdzenie, że wydanie orzeczenia przez Sąd Rejonowy poprzedzone zostało rażącym naruszeniem prawa procesowego, mającym charakter bezwzględny powodu odwoławczego. Uchybienia tego nie dostrzegł w toku kontroli odwoławczej Sąd Okręgowy, choć przepis art. 433 § 1 k.p.k. wyraźnie go do tego obligował. Konsekwencją tego stanu rzeczy stała się konieczność uchylenia zaskarżonego postanowienia oraz poprzedzającego go postanowienia Sądu Rejonowego, i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania temu ostatniemu Sądowi w pierwszej instancji. Sąd Najwyższy zdecydował o ograniczeniu rozpoznania niniejszej kasacji do podniesionego w niej zarzutu dotyczącego wystąpienia bezwzględnej przyczyny odwoławczej, gdyż jest to wystarczające do wydania orzeczenia, a rozpoznanie pozostałych zarzutów jest w tej sytuacji bezprzedmiotowe dla dalszego postępowania (art. 436 k.p.k. w zw. z art. 518 k.p.k.).

W postępowaniu ponownym Sąd Rejonowy uwzględni powyższe wywody. Ponadto Sąd ten wnikliwie rozważy, czy społeczna szkodliwość czynu zarzucanego

pokrzywdzonej jest znaczna, uwzględniając tu wszystkie jego okoliczności w kontekście art. 115 § 2 k.k. oraz nie pomijając tego, że w chwili czynu zarzucany podejrzaney występ z art. 190a § 1 k.k. zagrożony był karą do 3 lat pozbawienia wolności. Konieczne jest ponowne rozważenie, czy w sprawie zachodzi wysokie prawdopodobieństwo popełnienia przez podejrzaną ponownie czynu, którego społeczna szkodliwość jest znaczna. Niezbędne w tym zakresie będzie ustalenie, czy aktualnie podejrzana podejmuje leczenie psychiatryczne i jak ono przebiega. W swojej ocenie Sąd nie pominie tego, że zarzucanego czynu podejrzana miała dopuścić się w październiku 2018 r. W tym aspekcie rozważyć należy aktualność opinii biegłych z kwietnia 2021 r. Konieczne będzie więc rozważenie skierowania sprawy na rozprawę celem przeprowadzenia stosownego postępowania dowodowego. W wypadku rozpoznania sprawy na tym forum, sąd powinien mieć na uwadze wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia z 19.08.2020 r., K 46/15, w którym stwierdzono, że art. 374 § 1 zdanie pierwsze w zw. z art. 380 w zw. z art. 354 pkt 2 k.p.k. w zakresie, w jakim nie przewiduje obowiązkowej obecności podejrzanego na rozprawie w sprawie wniosku prokuratora o umorzenie postępowania z powodu niepoczytalności sprawcy i o zastosowanie środków zabezpieczających, jest niezgodny z art. 45 ust. 1 w zw. z art. 41 ust. 1 Konstytucji RP.

Z tych wszystkich względów orzeczono, jak na wstępie.